

tusschen het oosten, westen en noorden des lands. De ongelijke doorvoedheid bracht blijkbaar dit verschil te weeg en bepaalde dus toen den zang.

4. Direct na de vorstperiode zetten vrijwel alle aanwezige soorten in vrijwel alle deelen des lands met zang in. De plotselinge temperatuursovergang werkte zoodanig als uitwendige prikkel, dat overige verschillen (goed gevoedheid) zoowel tusschen soorten onderling, als tusschen individuen ééner soort in verschillende deelen des lands, niet tot uiting kwamen en zij was dus toen bepalend voor den zang.

Al was 1919 voor ons een lastig jaar, wij kregen toch verschillende bevestigingen onzer opgedane ervaringen van de vorige jaren en nieuwe aanwijzingen voor de toekomst. Ik hoop, dat deze resultaten en het interessante van deze kwestie nog velen mag dringen mede te helpen gegevens te leveren. ¹⁾

Wageningen.

D. TOLLENAAR.

¹⁾ Indien u zich even aan mij opgeeft (adres: Hoogstraat 212) ontvangt ge dezen herfst een lijst ter invulling voor 't nieuwe seizoen.

EENIGE AARDIGE VONDSTEN IN DE VOGELENZANGSCHE DUINEN.

EN dezer dagen mijne botanische aantekeningen en herbariumexemplaren 1918 naslaand, trof mij 't groot aantal zeldzame planten, welke ik dezen zomer op een betrekkelijk klein gebied in 't Vogelenzang-sche duin vond. Aangezien zich hierbij voegen nieuwe vindplaatsen van 2 planten tot dusverre nog niet eerder in de duinstreek gevonden en de vondst van een plant, zijnde een nieuwe varieteit voor ons land, was dit voor mij een aanleiding, het een en ander hiervan in De Levende Natuur mee te deelen. Het gebied, dat mij zoo'n rijken oogst leverde, ongeveer 20 bij 80 Meter, is, oppervlakkig bekeken, één, waarvan men er vele verspreid vindt langs den binnenrand der duinen. Eikenhakhout vormt de voornaamste begroeiing, hier en daar afgewisseld door vlieren, meidoorns, ligusters en andere bloemheesters, terwijl zich overal forsche distelsoorten, vooral kruldistels, en manshooge exemplaren van toorts, slangenkruid en ossetong verheffen, deze laatsten tot meer dan 2 Meter hoog. Tot mijn groot genoegen vertoonden zich in een afgelegen hoek enkele flinke exemplaren van de zeldzame geelwitte ossetong, *Anchusa ochroleuca* (zie photo), waarvan nu een enkel bloeitopje in m'n

Geelwitte Ossetong.

herbarium prijkt. De habitus der plant is, behalve wat de kleur betreft, niet veel verschillend van die der gewone ossetong. Ik vond de bladeren lichter groen en minder ruw behaard.

Grootbloemcentaurie.

Ieder te herkennen als de Damastbloem, *Hesperis matronalis*, uit onze tuinen en parken. Herhaaldelijk kwam ze bij ons reeds verwilderd voor.

Op een ruig plekje, welige groeiplaats van *Hyoscyamus niger*, *Thlaspi arvense*, *Lithospermum arvense*, *Ervum hirsutum*, en *Sisymbrium altissimum*, merkte ik ook een vreemd crucifeertje op met gele bloempjes, rolronde hauwtjes met spits puntje en geoorde bladeren. Bij determinatie bleek 't te zijn 't Vinkenzaad, *Neslea paniculata* (teekening), een zeer zeldzame plant, daar zeker met ander zaad aangevoerd.

De Meimaand leverde nog meer moois en wel in den vorm van een vreemde, sterk vertakte plant, tot de familie der Boraginaceën behorend, met langwerpige, weinig ruw behaarde bladeren en mooie donkerbruine bloemen. De heer Heukels, wien ik de plant ter onderzoek bracht, herkende deze als *Nonnea pulla* (teekening), eveneens aangevoerd en nog slechts op 2 plaatsen in 't Oosten van ons land eerder gevonden. Ze behoort thuis op de kalkgronden van Midden- en Zuid-Europa. De stengels liggen, wanneer de plant uitgebloeid

Een andere lang niet alledaagsche plant vertoonde groote blauwe bloemtrossen boven 't eikenhout. Hoewel ik uit de verte zeker meende, met de gewone vogelwikke te doen te hebben, lieten bij nader onderzoek de lange haren, de grootere en helderblauwe bloemen mij duidelijk zien, dat ik een tweelingszusje, n.l. de Zachte Wikke, *Vicia villosa*, voor mij had. Als de plant nog knoppen bezit, is 't verschil heel duidelijk waar te nemen, daar deze een wit donzig uiterlijk hebben, veroorzaakt door de lange, zachte haren.

Dat op sommige plaatsen, behalve de gewone blaassilene, de gaffelsilene, *Silene dichotoma*, in groot aantal voorkomt, kan ik met photo's demonstreeren.

Een wondermooi effect maakte een groep meterhooge planten met lila Kruis-

bloemen tegen 't donkere eikenhout. Dadelijk door

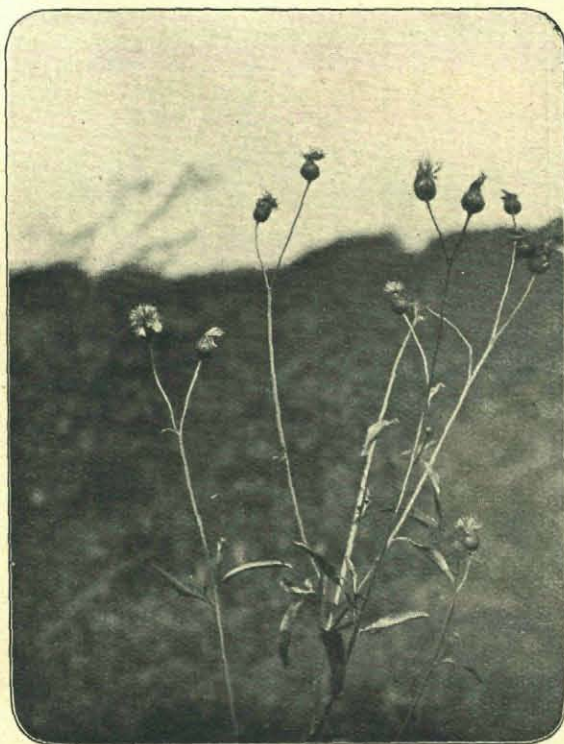
EENIGE AARDIGE VONDSTEN IN DE VOGELENZANGSCHE DUINEN. 115

is en 't zaad begint te rijpen, slap op den grond en doen haar weinig of niet in 't oog vallen. Of ze stand zal houden valt te betwijfelen.

Begin Juni was reeds mijn aandacht getrokken door een paar planten, die, hoewel nog in knop, mij door 't geheele uiterlijk en vooral door de typische van franje voorziene omwindselbladeren, deden vermoeden met *Centaurea*'s te doen te hebben.

Bovendien deden zich hier nog tusschen 2 plantengroepen duidelijke verschillen voor. De eene groep vertoonde over 't geheel een zekere ruwheid in de beharing, wat vooral bij de bladen duidelijk was waar te nemen. Bij de andere groep ontbrak dit geheel.

Ook merkte ik nog op, dat bij de eerste groep de tandjes van de omwindsel-franje naar buiten uitstonden en zoo de omwindsels ruw op 't gevoel maakten, terwijl bij de tweede groep de bijna onverdeelde franje plat aangedrukt lag en de omwindsels daardoor glad waren (op de photo's vrij duidelijk te zien) Toen ik nu half Juni eenige dagen in Zuid-Limburg doorbracht en daar reeds eenige

Centaurea Scabiosa var. *coriacea*.

Bloei-top van
Nonna pulla

13.5.18

Centaurea-soorten in bloei vond, trof mij dadelijk de overeenkomst van één soort met mijn duinbewoner, die ik als ruwharig beschreef en ook deze bij mijn terugkomst bloeiend vindend, was 't duidelijk dat 't was de Grootbloemcentaurie, *Centaurea Scabiosa* (zie photo), in de flora met z.z.z. aangegeven.

Tot mijn groote spijt waren echter in mijn afwezigheid de meeste van deze planten verdwenen (dicht bij den grond afgesneden), zoodat ik van elke groep nog slechts enkele exemplaren overhield.

De tweede groep, overigens veel overeenkomst vertoonend met de eerste, kon ik echter niet thuis brengen, totdat de heer Heukels, die zoo vriendelijk was de plant voor mij te determineeren, na onderzoek mij meedeelde, dat 't was de voor ons land nieuwe variëteit van de Grootbloemcentaurie, n.l. *Centaurea*

Scabiosa β . *coriacea*. Dit was dus een aardige vondst, waarvan het wel de moeite waard was een photo te nemen, zie hierboven.

Behalve de genoemde verschillen, valt ook nog op te merken, dat de bloemhoofdjes veel kleiner zijn dan bij de typische soort. (Beide photo's zijn op denzelfden afstand genomen) en de stengel bij deze laatste diepe overlang-sche gleuven vertoont.

De bovenste en onderste bladeren, die veerdeelig zijn, zijn bij de varieteit duidelijk verschillend, vooral wat betreft de breedte der slippen. (zie tekening). Hiertusschen zijn de verschillende overgangen.

Het is nu maar te hopen, dat deze planten zich zullen handhaven en niet denzelfden weg op zullen gaan als de andere exemplaren. Hoewel ik niet zou willen beweren, dat de konijnen, die vooral dit najaar in groot aantal in 't duin aanwezig zijn, bepaalde voorkeur hebben voor die *Centaurea*-planten, zullen ze toch ongetwijfeld veel schade aan de flora berokkenen en zeker er toe meewerken, dat vele van deze aan-gevoerde planten geen stand houden.

October 1918G. D. SWANENBUG DE VEYE.

EEN MERKWAARDIG BEHANGERSBIJTJE.

(*Megachile centuncularis*.)

AT is nu eens een bijtje, dat ik niet eerst aan mijn lezers behoef voor te stellen, het is zeker het populairste onder de eenzaam levende bijen, bewonderd om de kunstvaardigheid van zijn nestbouw en de sierlijke vlugheid van zijn bewegingen. Velen van u hebben het aan het werk gezien, als het op een rozenblad zijn mooie ovale bladstukken uitknipte, waarmee het zijn cellen bekleedt, of de cirkelronde dekseltjes, die de cellen van elkaar scheiden. Het lijkt dan ook wel wat gewaagd, na alles, wat dit tijdschrift ervan verteld heeft, een oogenblik uw aandacht ervoor te vragen. Toch doe ik dat, in de overtuiging, dat er over de waarde van bijzondere afwijkende biologische waarnemingen alleen geoordeeld kan worden, waarmee ieder, die wil en kan, gelegenheid heeft gehad zijn waarnemingen daar tegenover te plaatsen. Hoewel ik mijn waarnemingen grootendeels uit de tweede hand heb, geef ik ze toch hier weer, omdat de wijze, waarop ze mij bereikten, voldoende waarborgen voor betrouwbaarheid en objectiviteit oplevert.

1. Bij een vriend in Breda ontmoette ik den vorigen zomer een collega-classicus, dien ik niet kende en die ook niet wist, dat ik me bijzonder voor insectenbiologie interesseer.

Hij vertelde als een bijzonderheid, die hem zeer had getroffen, het volgende. In het slot van zijn keukendeur aan de tuinzijde nestelde een klein bijtje. Het kwam eerst met groene blaadjes aanvliegen en daarna ook met roode bladstukken en verdween ermee in het sleutelgat. Wel een half uur had hij met zijn vrouw naar het onvermoeid werkende bijtje gekeken, maar kon er helaas niet meer tijd aan besteden, omdat hij midden in den verhuisboel zat. Mijn vriend keek mij aan, maar we zwegen, totdat hij uitverteld was. Toen pas stelde ik een paar vragen, en probeerde uit te maken of het misschien het papaverbijtje (*Osmia papaveris*) was geweest,